

FERDINANDY GYÖRGY
A koronaőr lánya

1.

Lent az aluljáróban történt, ott, ahol ömlenek a metróból az emberek. Máskor is megfordultam itt, a lak-tanya alatt, amit most Corvin negyednek kereszteltek át, de ez a mai utam más. A metróval szemben, a gyümölcsárus cigányok helyén öregember cincogott. Már elmentem előtte, amikor meghallottam az ismerős dallamot. A balettcipőket. A rivaldafényt.

Megálltam, mint akibe belelőttek. Mögöttem lökdösődés támadt, az aluljáróban rohannak az emberek.

Szépen, hibátlanul húzta ez az usánkás öreg. Most, hogy megálltam előtte, csak nekem.

– Ismeri? – kérdezte. – Chaplin! A vén bohóc.

Lassan a szöveg is eszembe jutott. Akkor, a Darlingban franciául énekelt Zsolnay Hédi. „Dö-pötisószur...” Rosszul: nem értette a szavakat. Én írtam le neki.

– *Chaussures!* – betűzgettem. Sószur! Persze nekem se volt igazam. Chaplin balettcipőről énekelt, és ezt *chausson*-nak – sószonnak – kellett volna ejteni.

Míndegy, a nótát megtanultam.

– Jó memóriája van! – bólogatott a vén zenész.

Nem árultam el, hogy annak idején, ötven éve én fordítottam ezt a szöveget.

„Ráncos, festett arc a bohóc élete.” Mentem ki, a szabad ég alá. A Práter utca sarkán éppen befejeztem a refrént. Azt, hogy „elpattan a húr”. Aztán megálltam a József körút 78. előtt.

A kapukat nem zárták az én időmben. Minek?! A bérházak udvara üresen ásított. Most csengetni kellett, hogy beengedjenek. Az ám, de kinek! A csengő mellett számok sorakoztak és idegen nevek. Újra meg újra sorra vettem őket. Mintha valami csoda folytán ismét Német Györgyinek hívták volna valamelyiket.

Egyetlen Györgyike volt fent, a tető alatt. Valami vállalat.

– Nem! – kiáltotta egy vidám női hang. – Nem ismerem. Azt mondja, ötvenhatban? Akkor, uram, én nem is éltem. Keresse máshol. Nem tehetek róla, hogy Györgyi a nevem!

Máshol! Könnyű azt mondani. Megköszöntem. Nem tudtam, hogy a kapucsengőn társalogni is lehet.

Sok mindent nem tud az ember. Az aluljáróban biztonsági őrök igazoltattak. A hajléktalanok szede-

lőzködtek, a metróval szemben már nem cincogott az előbbi öreg.

Lehetséges, hogy nem fogom megtalálni? És egyáltalán, ez a réges-régi lány miért ilyen fontos nekem? Ültem egy borozóban, a kaszárnyák mögött. Három kontinensen éltem az elmúlt fél évszázad alatt. Volt két feleségem, számtalan szerelmem, négy gyere- kem. Most meg újra itt.

*

A Darlingban korán kezdtek a zenészek. Fehér Bubi, a dobos és Soós Tibi, egy göndör, szőke gyerek. Ötórai teának hívták ezt a kis zenét. Párizsban ebéd után vittük szobára a lányokat. Ezért volt olyan hosszú – kétórás – az ebédszünet. Itt nálunk nem volt hová menni munka után. De az ötórai teákon leg- alább csókolózni lehetett.

Fél nyolc után beállított a dizóz, Zsolnay Hédi, egy koromfekete hajú belvárosi szépség. A művész- nő. Odaköszönt nekem is, mióta leírtam neki azt a Chaplin-szöveget. Zongorán Vécsey Ernő kísé- rte. A zeneszerző. Húszéves voltam, nem értettem, hogy Hédi mit eszik ezen a negyvenes – számomra ös- öreg – emberen.

Soós Tibiéék összekapoltak, útnak indultam én is, még mielőtt a pincér felveszi a rendeléseket. A Ger- lóczy utcába jártam, egy tánciskolába. A ruhatárat ke- zeltem Mimi néninél. Amikor elfogytak a télikabá- tok, táncoltattam a petrezselymet áruló diáklányokat.

Tulajdonképpen nem volt munka ez a két-három óra. Kamasz koromban nem tudtam zene nélkül el- képzelni az életemet. És ott, Mimi néninél egy cso- dálatos asszony zongorázott.

– Angéla lelkem! – így szólította őt Mimi, ő pedig keményen verte a zongorát, hogy el ne tévesszék a lé- pést a gyerekek.

Megmosolyogtat, ha visszagondolok rá. Gubicza Jánosné, egy alkoholista öregasszony! De akkor, húsz- éves koromban ő volt számomra a múlt. A békebeli város, a lágyan gyűrűző réges-régi slágerek. Szegény apám meséi. Az idők, amikor még nem rombolt le mindent a háború, és szépen, boldogan éltek itt, a Centrál és a Hungária között az emberek.

Ma már nem szeretem a zenét. De a régi bárzon- goristák melódiáitól most is könnybe lábad a szemem. Ő pedig, Angéla lelkem egész este számlálatlanul szállította nekem – mint mondta volt – a világszámok- kat. Csak így, a táncteremben röpködő vezényszavak között.

Szünetben bedobtam egy-egy féldeci kevertet – császárkörte és rum keverékét –, de ő, Angéla tisztán itta az édeskés kaszinórumot. Lent a sarkon volt egy piszkos italbolt, ahol állva vedelt a vendég, és soron kívül szolgálták ki a zenészeket.

Szünetben, mondom, mert két kurzus között nem volt ilyesmire idő. Ráment egy negyedóra, mire kiadtam, majd beszédtem az újonnan érkezőktől az ormótlan, háborús télikabátokat. Angéla ilyenkor kint bagózott a balkonon.

Így telt-múlt az idő kamasz korom alacsony égboltja alatt. Amíg csak egy este Györgyike meg nem érkezett.

*

Két barátnője kísérte – azokban az időkben nem csavartak egyedül a lányok. Leguberálták a hatforintos bérletet, és már ott feszengetek előttem, a ruhatár pultja előtt. Dezodor nem volt az illatszerüzletekben, a lányok valami gyöngyvirág illatú édeskés kölnivel locsolták magukat, és ebből a pacsuliból egy szippantásnyi a nyirkos kabátokban is benne maradt. Sűrű, meleg illata volt a ruhatárnak, fiatal, lámpalázás női testek illata, csipetnyi csípős ecettel, mert a nők – megint csak azokban az időkben – ecetes esővízben mostak haját.

Volt egy másik idősebb fiú is, aki Mimi néninek segített: Benedek. Vele beszéltek meg a lányokat hazafelé menet.

Benedek választékos modorú szeladon volt. Nyakendőt viselt, én akkor még úgy csavartam a nyakam köré a kravátlit, mint a kötelet. És nem szorította magához a hölgyeket. Pontosán tudta, hogy kinek izzad a keze, azokat sosem kérte fel. A nyirkos bőru bakfisokat meghagyta nekem. Csodáltam őt, ilyennek képzeltem el a zsúrfiúkat, akikről apám mesélgetett.

Hogy Györgyi milyen volt? A barátnőire jobban emlékezem. A bajuszos, hegyes orrú Erikára és az átizzadt blúzárt rángató Bözsire, aki a jelek szerint nem használt ódkolonokat.

Ő maga, Györgyi, akkor így mondtuk: molett lányka volt. Amolyan – Benedek dixit – töltött galamb. Maradt róla egy rojtos barna képem, amin ma már alig látszik valami. A haját házilag bodorította, rövid, ritkás haja volt és koromfekete, mint a Kedvesben Hédinek.

De hát mindez lényegtelen. A réklije jut eszembe, valahányszor rá gondolok. A rövid ujjú gyapjúpulóver, az apró, színes pöttyök sötét alapon. Nagy, kerek melle volt, dudának becézett didi.

Ritkán szólalt meg, de – érdekes – még ma is halom a hangját, ha róla álmodom. Félénk lányka volt, az a fajta, akinek, hogy felhívja magára a figyelmet, nagy szüksége van a viháncoló barátnőire. Tetszettem neki, és ez szórakoztatott. Ma is látom bajuszokán az izzadságcseppeket, és érzem a szuszogását, ha tangózás közben magamhoz szorítom.

*

Össztánc után – ez volt a szokás – a fiúk hazakísérték a lányokat. A gardedámok még versengtek is, hogy kit kísérgetnek többen.

Én sokáig nem kísértem haza Györgyikét. Ruhatáros voltam, rám az etikett nem vonatkozott. Én voltam minden este az utolsó, aki elbúcsúztam Mimi nénitől. Akinek Imre bácsi – egy nyugalmazott katonatiszt, Mimi férje – kezet adott.

A heti jegyem csak két utazásra szólt, megszoktam, hogy ilyenkor hazagyalogolok. Végig a Váci utcán, keresztül a Lánchídon. A Márványmenyasszony előtt rendszerint megálltam. Bent, a kerthelyiségben Kalmár Pál énekelte az Angélatól tanult dalokat.

Sok lány járt ilyenkor útközben eszemben, hol ez, hol az. De ő, Németh Györgyi ritkán kísértette az álmaimat. A barátnői már elmaradoztak: ebben a finom környezetben nyilván nem érezték jól magukat. De ő egyedül is kitarított. Ha nem kértem fel, petrezselymet árult. Szótlatlanul várt a sorára. Tudta, hogy én most dolgozom.

Amíg egy este haza nem kísértem, magam se tudom, miért és hogyan. Szótlatlanul bandukoltunk végig a Kiskörúton. Az Astoria előtt – meg akartam volna hívni? – hányt egy részeg alak. Bent, a talponállóban énekeltek. Györgyi – akkor tudtam meg – a Práter utca sarkán, a földszinten lakott.

– Nálatok hánykor van kapuzárás? – kérdezte most.

Valami olyasmit morogtam, hogy nálunk én zárom a kapukat. A garázsban laktunk azokban az időkben. Fölöttünk, apám rendelőjében rendőrök, politikusok. A kertkapuhoz volt kulcsom így is. Ezt ő nyilván nem értette, én pedig nem magyaráztam el. Higgye csak, hogy úri gyerek vagyok én is, mint a többiek, és valahol Budán, a sajátomban lakom.

A Körút sarkán megálltunk.

– Bejössz? – kérdezte.

Keresztülosontunk az udvaron, hátul, a sarokban volt egy ajtó. Györgyi benyitott.

– A nagymamám! – súgta, és felkattintotta a lámpát. Egyetlen árva égő lógott egy hosszú, pókhálós

madzagon. Hátral, a homályban a nagymama, egy nagy, hasas dunyha alatt.

– Kezicsókolom! – rebegtem, és beszívtam a hideg ételszagot.

*

Dohos és hideg volt otthon is a garázs, meleg ételt csak hétvégén főzött anyánk. Egész hétre, de mi, öcsémrel és húgommal már másnap kiürítettük a nyolcliteres fazekat.

– Éhes vagy? – kérdezte Györgyi.

Mikor nem volt éhes azokban az időkben az ember! A lány tányért rakott ki elém, kenyeret szelt, megpiszkálta a tüzet. Néhány perc múlva forró leves gőzölgött az asztalon. Ettünk. Hátral, a sötétben békésen szuszogott a nagymama.

– Nem hallja! – mondta a lány. Amikor mosolygott, két kis gödör képződött az arcán. Nem, nem volt csúnya teremtés. A szemét például mindig kerekre nyitotta. És hát nem volt beszédes. Ha csak tehette, hallgatott.

A leves sűrű volt, és kolbászkarikák úszkáltak a tetején. Nálunk csak akkor került hús a levesbe, amikor a macska, ki tudja, honnan, egy fél rúd szalámit hozott.

Megint keresztülosontunk az udvaron.

– Itt lakom! – állt meg a lány egy keskeny ablak alatt. – Csak...

– Csak...?

– A szüleim ilyenkor már alszanak.

A kapuban, gondolom, kezet adtam. Egy gyors puszi ugyan szóba jöhetett, de nekem aznap ilyesmi eszembe se jutott.

A Körúton végigcsörtetett egy villamos. A kalauz rá sem nézett a jegyemre. Budán voltam néhány perc alatt.

Nem vittem szobára a lányt. Szobára, az ám! Benedek nevetni fog. Az, hogy szoba itt se volt, végül is megnyugtató.

A Körtéren éppen elkaptam az utolsó villamosomat. Alighogy leültem, elnyomott az álom. Nem riadtam fel, csak az ideiglenes vasúti híd alatt. Ott, ahol kijön az alagútból a vonat.

Györgyi már kiment a fejemből. Itt, Budán ma is elfelejtem a pesti dolgokat. Felmásztam a hegyre. Friss, illatos volt az este. A nyirkos avarnak ilyenkor ősszel sűrű, kesernyés az illata. Hétvégén osztánca nem mentem vissza Mimi nénihez.

*

Az, hogy ő nem jön el Mimi nénihez, eszembe se jutott. Pedig ez történt. Györgyi üzent, azt írta: beteg. Másnap nem mentem iskolába, nyolc után megálltam az ablaka alatt. Ő pedig beengedett a kéglibe, ahol lakott.

Egyetlen apró, sötét szoba, fűtetlen és ablaktalan. A helyet szinte teljesen elfoglalta az ágy, Györgyi a szülők lábánál keresztbetett sezlonon aludt. Vízcsap nem volt a szobában, lavór és kanna állt a sarokban, egy keskeny, tükrös asztal alatt.

A legfontosabbal kellett volna kezdenem. Mert a lavór mellett lemezek heverték és egy fekete, kurbilis gramofon.

– Feltegyek valamit? – kérdezte a lány.

Bekapcsolta a fűtést, az ágy mellett villanykályha villogott. Az, hogy valamit, nagy szónak bizonyult. Összesen három bakelitlemez árválkodott az asztalon. Egy Karády, a *Nevető polka*, és Fricsay Frigyes: *Menetdalok*.

Később Györgyi visszafeküdt, és a nagymama – most láttam először az arcát – reggelit hozott.

– Jobban vagyok! – sóhajtotta a lány.

Ültem az ágya szegélyén, esetlenül, komoran.

– Az ott ki? – kérdeztem.

– Az? Apám.

– Katona volt?

– Koronaőr! – felelte. – Katona? Á, dehogya!

– És most? – kérdezgettem tovább.

Furcsa érzés volt, hogy ennek a lánynak itt apja van. Tudtommal nem volt már se korona, se király, és rég feloszlatták az ilyen sisakos, zsinóros századokat.

– Beszkártos! – felelte a lány. – Váltókezelő.

– Aha. Szóval egyenruhás maradt.

Györgyi sóhajtott, és azt mondta:

– Pizok nagy szerencséje van!

Karády bűgő hangja betöltötte a szobát. „Bolondok is vagyunk, hogy a szívünkre hallgatunk” – recsegte a vén gramofon.

– Az én apám orvos volt – szólaltam meg én is.

– Volt?

– Agyonverték a nyilasok.

Régen úgy képzeltem, hogy orvos leszek én is. Azután jött a háború, és az ilyen naiv tervekből semmi se maradt. Gimnáziumba is csak azért jártam, mert megkönyörültek rajtam a papok.

– Hozzak valamit? – kérdeztem egy idő után, és a lány azt felelte: magadat.

– Gyere el holnap is! – tette hozzá. – Nincs már semmi bajom, láthatod! Holnapra – mondta még – meghívtam a lányokat.

*

Télen hólapátolással szedtem össze a koszt pénzt, este tízkor kezdtem egy köztisztasági brigádban, a Margit körúton. Reggel műszak után, a hóhányók beültek egy kricsmibe, és forralt borral melengették magukat.

– Ittasan érkezett! – írták be az ellenőrzőmbe a papok. Később már én írtam alá az ilyen bejegyzéseket, de a helyzetemen szegény anyám se javított sokat. Amikor beidéztek, kioktatta a tanárait.

– Mit tudják maguk – kiabálta –, hogy odakint mi van!

Senki se kért tőlem igazolást, ha kimaradtam. Másnap reggel egyenesen a Práter utca felé vettem az utat. A Szabadság hídon át, a János-kórház és a Nagyvárad tér között közlekedő hatvanhárom villamoson.

Volt a Körúton egy borkimérés, ahol a vendég két ital között választhatott. A hűgysárga szalmabort söröskorsókba mérték, a másik, a sötétbarna ürmös valamivel többbe került, de én úgy gondoltam, hogy a lányok szívesebben isszák az ilyen sűrű, szirupos borokat.

Jól számítottam: a másfél literes csatos üveg vilámgyorsan elfogyott. Györgyi alaposan bedurrantott, és a lányok nem sokat tétozáztak: egymásután ledobálták magukról a flanelbugyogóikat.

Valahogyan másképp öltöztünk azokban az időkben. A vastag vattakabátokba beleizzadt az ember. És mégis dideregtünk. A kezünk és a lábunk nap mint nap lilára fagyott.

A duci Bözsi bugyira vetkőzve táncolt. Erika fent bagózott az ágyon. Cigarettaztam, ittam én is. Györgyi hátul, a félhomályban kurbilizott. Nem láttam az arcát, sötét volt a szobában, az ágy fejénél sápadt karbidlámpa pislogott.

Bözsinek még a didije is kibuggyant a kombiné alól. Akkor láttam először, így közelről, női mellett. Nem mondhatnám, hogy a látvány különösebben felizgatott.

Volt egy nagy Krisztus-kép az ágy fölött. Az Úr félmeztelen, körülötte röpködnek az angyalok. Végül is ez az egész buli nem volt olyan nagy dolog!

Erika nem vetkőzött bugyira. De szájon csókolni őt sem akartam: a bajuszkáján neki is kövér verejték-csepp csillogott. Furcsán táncolt, azt hittem: le akar térdelni elem. „Veled szeretnék boldog lenni!” –

duruzsolta Karády, miközben a csalafinta lányka a nadrágomon matatott. Felhúztam magamhoz, de akkor meg undorítónak találtam a fanyar dohányillatot.

Györgyi, a beteg fel sem öltözött. Neki lett volna a legkönnyebb kibújni a pongyolából, de ő nem táncolt. Csak lapult valahol hátul a sötétben, cserélgette a lemezeket, és kurbilizott.

Sűrű füst úszott a szobában. Nem történt semmi. Semmi említésre méltó. Arra nem is emlékszem, hogy pisilni hová kuporodtak a lányok. Én kint, az udvaron végeztem el a dolgomat.

2.

Azon a télen a Haarlem-szerenádót énekelte Zsolnay Hédi. Számomra ő, Hédi volt az *american dream*, az amerikai álom. Bódultan néztem őt, még ma is halom a hangját. Mint itt, az aluljáróban, miközben ezt a vén zenészt hallgatom.

Hol is hagytam abba: Györgyi visszament az iskolába. Azt se tudom, hová járt: nem érdekeltek az ilyen részletek. Ha nem találtam otthon, beültem a ház-mesterlakásba. Ott bent jó meleg volt. A nagymama felseperte az udvart, azután kávéfőzött és ennem adott.

Sokat olvastam azokban az időkben. Összevissza, ami a kezembe akadt. Apám könyvtárát összeszedtük a sárból, miután átvonult Budán a front. Lemostuk, kivastaltuk a könyveket. Megmenekült a *Varjú a toronyórán* és a *Hazug katona*. Újra kellene olvasnom őket. Félek, csalódás lenne: nem merem. „Egy katona hazafelé ment a háborúból.” Így szól Török Sándor első mondata. Hazafelé tartok én is. Csak tudnám, hova.

Élt egy nagy kövér patkány az udvaron. Ez az állat jut eszembe, valahányszor a mamára gondolok. Hálátlan dög egy ilyen magamfajta kamasz.

Mert hát ez a vénség gondomat viselte. Elmeséltem neki a háborút, a nagyszüleim pusztulását, az egész sivár gyermekkoromat. Ő pedig csak szöszmötölt körülöttem a sötétben. Az udvarba soha nem sütött be a nap.

Dél felé bekapcsoltuk a híreket. Később, amikor – mint mondták – *Jó ebédhez szól a nóta*, a patkány is beállított.

– Szereti a zenét! – mondta az asszony.

Később megérkezett Györgyi is. A barátnőit – mondta – nem hívhatta többé.

– Apám kiborult – mesélte –, amikor a *Nevető polkát* feltettem. Először csak kiabált, de azután felkapta és földhöz vágta a gramofont. A lemezek riptyára törtek.

– Anyád mit szólt?

– Visszament a Minisztériumba. Ha összevesztek, mindig valami fontos dolga akadt.

– És te?

– Összeszedtem a gramofont. Később megígérte, hogy szerez majd egy másikat.

– Akkor meg – mondtam – minden rendben van.

*

Mimi néni nem csak az angolkeringőt és a foxtrotot tanította. Aki a Gerlóczy utcába járt, megtanulta felkérni, szóval tartani és visszakísérni a lányokat. Tánc- és illemtanár nő volt, és ebből egy jottányit sem engedett. Nálunk nem voltak verekedések. Az úrilányok különben sem érdekelték a jampecokat.

Ezeket be sem engedte volna Imre bácsi. Messziről felismertük őket: *csőnacit* hordtak, *kreptalpú csukát*, és agresszív *háréba* fésülték a hajukat. Ha mégis bekerültek, valcerekét játszottak a zenészek, csupa olyasmit, amire nem tudtak *rázni* ezek a fenegyerek.

Sehogy sem akart véget érni a tél. A suliból egyre gyakrabban kimaradtam. Reggel az Olcsó Könyvtár valamelyik kötetét tettem a táskámba, mert addigra már eladtam, egyiket a másik után, a régi, aranyúj-tásos Jókait és Vas Gerebent.

Egy ilyen ködös reggelen kint, a Körúton, a Bodográf előtt egy régi iskolatársam, a kis Baktai jött szembe velem. Bementünk az italtoltba, ahonnan az ürmöst szállítottam, bedobtunk egy féldeci kevertet. Iván véres gézt húzott elő a zsebéből: kórházban dolgozott, és most kipakolt nekem egy frissen lenyiszált női kisujjat.

Nekem adja! – mondta ünnepélyesen. Mindig ilyen dolgai voltak. Az intézetben, ahol éltünk, böregereket fogott, és lenyeste a szárnyukat. Mindenki tudta, hogy kivégezték az apját. Elnéztük neki az ilyen morbid, félelmetes dolgokat.

Megbeszéltük, hogy elviszem hozzá a lányokat. Mentem a 78.-ba Györgyihez, vittem a lakkozott női kisujjat.

– Pfujj! – fintorgott barátnőm, és úgy magához szorított, hogy a lélegzetem is elakadt.

Elmondtam neki, hogy a kis Baktai lefényképezi a lányokat. Ez egy olyan izgalmas dolognak tűnt, ráadásul – tódítottam – Ivánnak több Gershwin és

Armstrong hanglemeze van. Akkor ez volt a csúcs. A jazz.

Este végimentünk a Baross utcán, és becsengetünk a kis Baktaihoz.

– Kevertem valamit! – súgta a fülembe. – Leitajuk a lányokat!

Minden készen állt a fényképezéshez: az állvány és a lámpák, a fehér lepedő a falon. Csak a koktél nem működött. Már mindent megittunk, és mégsem... A lányok, akik pucéran ugráltak Györgyiné, most nem akarták lehúzni a bundabugyikat.

Nem emlékszem, hogyan ért véget ez az este. Gondolom, eredménytelenül. A kövér Bözsi hányt a Harminckettesek terén, az emlékmű alatt.

*

Február végén végre megjött a tavasz. Fenn, a hegyen ilyenkor nyílt a leánykőköröcsin.

Van egy apró, barna fotóm: a panoráma Györgyi lába alatt. Aznap láttam őt először – hogy is mondjam? – nappali fényben. Azt, hogy szeplős az arca, csak azóta tudom.

Esetlen, félszeg volt, botladozott a kavicsos úton. Vaksin pislogott, nem szerette a szelet és a napot.

A leánykőköröcsint szürke bunda borítja, a szirmok lilák, húsosak. A hegy nyergében már kibújt néhány virág, ő pedig, Györgyi le akarta tépni. El kellett magyaráznom, hogy mi, itteniek nem szoktuk letépni a virágokat.

Lefelé menet benéztünk a kertbe is. Azóta már otromba kockaházak épültek a barackos helyén, de akkor még ott illatozott a gyümölcsös, és állt, ami a régi házból a bombázások után megmaradt.

Györgyi némán követett. Szép nap volt, de ezt csak később mondta. Ez a szeles, illatos februári nap.

Attól fogva gyakran elvittem magammal. Nem sok vizet zavart. Csak baktatott mellettem, mosolygott és hallgatott.

Anyát akkor már kitették a Minisztériumból. Most kalauznő volt, a Beszkárt pedig rendezett egy hajókirándulást a dolgozóinak. Tőle kaptuk a két jegyet, amivel körbepöfögtük a Szentendrei-szigetet. A klajzik zajos, vidám társaság volt, a gőzösön zene szólt, este még táncoltak is a fedélzeten. De szépek lehetek volna ezek az évek! Az ifjúság, a béke. Ilyesmi azonban akkor eszembe se jutott.

Györgyit még akkor sem csókoltam meg. Fogtam a kezét legfeljebb. És hát egy-egy gyors puszi, a kapuban.

*

Látogatónapokon bejártam apámhoz. A Csengery utcában élt, egy elfekvő kórházban, a régi Bethesda helyén. Már ötödik éve. Mint mondta: véglegesen.

Györgyi néha meglátogatta.

– Helyes lány! – állapította meg az öreg, akit még mindig, még itt is dokinak szólítottak a többiek.

– Elveszed? Mert én – tette hozzá – a helyedben...

Apám tanácsait mindig fontolóra vettem. Most megpróbáltam elmagyarázni, hogy én ezt a lányt, mit csináljak...

– Vedd csak el! – mondta apám. – Meglátod, megjön majd a szerelem!

Nevetgélt, csóválta a fejét. Ültünk az apró szobában, ahol az ágyaktól mozdulni se lehetett.

A koronaőr nem volt beszédes ember. Késő este járt haza, szótlánul evett. A feleségével kettesben sose láttam. Az anyósjelölt valamikor szép asszony lehetett. De velem ő is csak ritkán beszélgetett.

Most azonban meghívott egy vállalati bulira. Díszbe vágtuk magunkat, és bevonultunk a Minisztériumba. Először jártam a Hivatalban, amitől rettegett egy hozzám hasonló osztályidegen.

Volt műsor is, fellépett Alfonzó, de később már csak egy esztrád zenekar – Hajdú Péter? – szórakoztatta a vendégeket. Emlékszem, csodálkoztam, amikor felfedeztem, hogy ezek a belügyisek is emberek.

A vacsora volt a legizgalmasabb. Degeszre ettem, és alaposan leittam magam. Éjfél után elmentek a zenészek, a teremben csak tucatnyi óbégató férfi maradt.

Időbe került, mire észrevettem, hogy tiltott – akkor úgy mondtuk: irredenta – nótákat énekeltek ezek a beszívott államvédelmiesek. Az *Édes Erdélyt* és a *Székely himnuszt*. Azt, hogy „gyönyörű vagy, Magyarország!” azokban az időkben még csak kimondani se lehetett.

– Fogd be a szád! – súgta oda Györgyi, mert egy idő után már én is énekeltem.

– Miért? – zúgolódtam, és barátnőm azt felelte:

– Nekik szabad.

Hát csak így. Nem tudtam kiüvöltözni magam. De azért jó volt, hasznos volt ez az este. Aznap láttam először daloló – sírva vigadó – keretlegényeket.

*

Úgy mondtuk: vele jártam. Álomban se jutott volna eszembe, hogy más is kikezdhette Györgyivel. Márpedig ez történt. Hétvégén úgynevezett össztánc

volt a Gerlóczyban. Igazi zenekarral: Pista dobolt, és egy alumíniumtölcsérből kiképzett megafonba énekelt, Józsi bácsi pedig, a másik veterán szaxofonozott.

Az össztáncokra eljöttek Mimi régi tanítványai is, közöttük Viktor, a fűszeres. Egy bélistás leventeoktató, aki a Fűszer és Csemegénél dolgozott. Lehetett vagy harmincéves, de közöttünk ösöregnek számított. És hát nem volt valami Adonisz. Összeszorított szájjal, sziszegve beszélt, és a feje búbja már kopaszodott.

Nos, ez a vénfiú vetett szemet Györgyre. Barátnőm egész este vele táncolt. Felkérhettem – egyiket a másik után – az össztáncokra bekíváncsiskodó nagylányokat.

Máskor is előfordult, hogy Györgyi nélkül ment haza. Az újdonság csak az lett, hogy aznap este a fűszeres kísérte el.

– Holnap is idejön! – mondta a lány.

– Meghívtad?

– Olyan erőszakos volt! Mit akarhat?

– Na, mit! – feleltem mérgesen.

Felálltam, mint aki menni készül.

– Ne menj el! – sírt fel a lány.

Csókolóztunk. Megbeszéltük, hogy másnap jövök én is. És hogy ezt a vénembert móresre tanítom.

Másnap – biztos, ami biztos – magammal hoztam az Alex nevű barátomat. A megbeszélt időben – nagy csokor virággal a karján – a szerelmes fűszeres is beállított. Nem sokat teketóriáztunk: pokrócot dobtunk a fejére, aztán: ami belefér!

– Ne bántsatok! – sikította a gavallér. – Ne bántsatok!

Kilöktük az ajtón. Mindig megrendülök, ha egy felnőtt férfi zokog. Némán kuporogtunk az ágyon. Megettük a krémet, mert Viktor süteményt is hozott. Akkor ránk kopogtak:

– Ők azok?

– Ők.

Két rendőr állt az ajtó előtt.

– Na, gyerünk! – mondták. – Indulás!

Az őrszoba itt volt a közelben. A laktanya udvarában. Kullogtunk keresztül a Kiliánon, Alex, a fűszeres és a zsaruk. Györgyivel nem törődött senki. A bűnjel a tett színhelyén maradt.

Kikérdeztek volna? Nem emlékszem pontosan. De amikor rákerült a sor, a ludovikás leventeoktató sírva fakadt.

– Visszavonom! – hüppögte. És hogy engedjék el ezeket a kölyköket.

Másodszor is szótlánul kullogtunk keresztül az udvaron. Kint, az Üllői úton a fűszeres azt mondta:

– Hát... – és kezet adott.

Barátok lehettünk volna, ezt most utólag így gondolom. De mi nem szóltunk semmit, és a dolog eny nyiben maradt.

Györgyihez nem mentem vissza aznap. Úgy éreztem, hogy ő itt a bűnös. Viktor, a fűszeres csak áldozat.

*

Elkövettem mindenféle mást is: az ember sok mindenbe belevág tizenhat évesen. Bejártam az angol követségre, ahol esténként filmeket vetítettek. De hát ezekből csak az derült ki, hogy milyen messze van tőlünk a nagyvilág. A Nyugat.

Azután röplabdáztam is, a Keltex ifi csapatában, a Budafoki úton. Társaim rendes fiúk voltak, az edzőnk pedig maga Lóci, a Költő fia, akiből tényleg óriás lett, kétméteres. Meccsek után beültünk a Borostyánba a Bartók Béla úton, és Lóci mindenkinek nagy pohár forralt tejet fizetett.

Amikor beérett a korai cseresznye, kimentünk Sashalomra szüretelni, a kövér Bözsihez. Györgyin zöld selyemnadragocska volt, ma is fel tudok idézni egy-egy ilyen apró részletet.

Számomra nem volt nagy kaland a fáramászás. Kertben, fák között töltöttem a gyerekkoromat. De Györgyi mindenáron fel akart kapaszkodni utánam. Amikor látta, hogy hiába erőlködik, egy magas, kétágú létrát hozott.

Nem tudom, hogyan történt a baleset. Nyilván nem jól nyitotta ki az állványt. Én csak azt láttam, hogy a lány fekszik a fűben, a fa alatt.

Bokában tört el a lába. Lefektettük, a szomszéd kihívta a mentőt. Nem mondták, hová viszik, és nekem már nem jutott hely a kocsiban.

Visszacaplattunk a HÉV-állomásra, cipeltem a két nagy kosarat. Csak másnap értesítettek, hogy Györgyi merre van. Bementem hozzá, egyszer egészen biztosan. Minden idegen volt körülötte. A bögréje, a gipsze, a kórteremben vihogó asszonyok.

Két tárgyból pótvizsgáztam abban az évben: matekból és fizikából. Átengedtek, de eltanácsoltak a papok. Egy évvel érettségi előtt ez nem is volt olyan vicces dolog.

A Keltexben csapattársam volt Gyagya. Gyarmati Jóska. Ő beszélt rá, hogy menjünk be a József Attilába, az osztályfőnökéhez, Krémer Erzsi nénihez.

Átvettek, ennek a jólelkű fiúnak köszönhetem, hogy befejeztem a gimnáziumot.

Ez az utolsó évem egészen más lett, mint az eddigiek. Ha eddig sötét volt minden körülöttem, most, a József Attilában mintha kisütött volna a nap.

Az osztályterem ablakából a Feneketlen tóra nyílt a kilátás, nem kellett többé Pestre járnom, a 61-essel otthon voltam néhány perc alatt.

A tó partján élt egy vén zeneszerző, aki anno a Práter utcában zongorázott, de most már csak órákat adott. Hozzá jártam át tanítás után. Zeneszerző akartam lenni én is, mindenféle melódiákat komponáltam, nem én lennék az első – mondta a Mester –, aki két ujjal játssza el a szerzeményeit.

Később verseket írtam. Erzsi néni ismerte Derkovitsot és József Attilát. Bepótolhattam a papoknál elfecsérelt éveket.

A Darlingba egyszer-kétszer bementem. A Váci utcában semmi se változott. A Soós-Fehér duó, a dizőzők, az ötórás tea. Kikoptam a tánciskolából is. Valamiképpen budai lettem újra. A Feneketlen tó körül, a Keltex és a gimmi között éltem a napjaimat.

*

Hogy hogyan érettségiztem le, nem is tudom. A szomszédban lakott egy velem egykorú fiú, Ferike, aki két nap alatt átvette velem a matematika anyagot. A Búsuló Juhászban volt a bankett, ittunk, énekelünk. Utána pedig – ez az utolsó emlékem erről a napról – Szent Imre herceg szobrát kerülgettük a Körtér italboltjaiban.

Életemnek ebből az új, napos korszakából Györgyi már kimaradt. Ő nem érettségizett, azt sem tudom, befejezte-e a gimnáziumot. Rémlik, hogy bicegett. Hogy nem forrt jól össze a lába. De biztosan még ezt se tudom.

Nem vettek fel egyetemre, hiába felvételiztem egyszerre több helyen. A bölcsészkarról valami számveteli főiskolára küldték át a papírjaimat.

A nagymamához néha még bementem. Valakinek el kellett mesélnem, hogy mi történik velem.

Amikor pedig dolgozni kezdtem, ezek a látogatások is elmaradtak. Dolgozni, az ám! A földalatti építkezéséhez – ahol nyáron kevertem a maltert – nem volt kedvem visszamenni, arról pedig, hogy beüljek egy irodába, szó sem lehetett. Maradt a csavargás, a szabadság illúziója, a Fővárosi Autóbuszüzem.

A tanfolyamon, ahol bebifláztuk a megállókat és az átszállóhelyeket, lett egy kis barátnőm. Márti, egy

cirmos szemű artistalány, aki akkor került ide, amikor bezártak a magán-cirkuszok.

Egy ideig még mozikban léptek fel ezek a lányok, a híradó és a film között. Azután eltűntek: kitiltották őket onnan is. Neki, Mártnak ez maradt: az autóbuszüzem.

Volt egy fényképalbumom, beragasztottam a lányokat, akikkel kirándulni jártam. Ott volt Mártné mellett, és ez az oldal – ki tudja, hogyan – máig megmaradt.

Sok furcsa kaland. Kezdetben mindig azt hittem, hogy szeretni fogom ezeket a lányokat. Azután mégsem. Jó, ha a csokolózásig eljutottunk. Mártné volt az első, akinek matatni kezdtem a szoknyája alatt. Ő meg jól a kezemre ütött. Majdnem el is vesztettem őt emiatt.

A buszos élet vidám volt és szabad. Azután beütött, amire nem számítottam: a katonaság. A karantén, az üteg, ahová három évre paterolták be a hozzához hasonló polgári ivadékokat.

Emlékszem, a karantén végén az újoncokat meglátogatta a család. Mindenki erre a napra készülődött. Úgy éreztük, hogy ez a hathetes fogság, távol a szereteteinktől, valami egészen szörnyű dolog. Vajon ideutaznak-e, elbúcsúznak-e tőlünk, és egyáltalán: kiküldték-e az értesítéseket, megkapták-e, amit írtunk, a kilométeres siránkozásokat?!

Hozzához egész nap nem jött senki. Csak este, fájront után szólították a nevemet. Rémülten mosolyogva Györgyi ácsorgott a laktanya előtt, a kapuban.

3.

Azokban az időkben novellákat írtam. Erre a Nép-hadseregben a Honvéd Kórház volt a legalkalmasabb. Írtam, olvastam ott a húszszemélyes kórtermekben, behoztam a papoknál felhalmozódott hároméves késemet. Volt egy nővérke az osztályon, aki elolvasta, mi több, legépelte a szövegeimet. Az Irodalmi Újság szerkesztőségével, egy Rajcsányiné nevű hölgygel leveleztem, aki rendszeresen „elvtársi üdvözléssel” nyugtázta küldeményeimet.

A Róbert Károly körúton végigjártam valamennyi osztályt. Olyan voltam már, mint az a bizonyos állatorvosi ló, amin bemutatják a betegségeket, mire találtak valamit a tüdőmön, a bal vinkliben. Egy ideig gyógyszereztek, kilószámra szedtem az INH-t, meg a PAS-t. Azután kitavaszkodott, és én újra az utcán

találtam magam. Gyógyultan távoztam, beszűrődve, aktívan és specifikusan. Máig sem felejtettem el a diagnózisomat.

Nagyon el tud anyátlanodni egy ilyen leszerelő katona. Évával randevúztam, a nővérkével, aki legépelte a dolgaimat. Visszajártam a kórházba látogatónapokon. A társaimnak nem volt olyan szerencsésük, mint nekem. Üldögéltem Fütyi ágyán, neki levágták a lábfejét, meglátogattam a tüdőösöket és a rákosokat.

Azután visszakérültem az autóbuszüzemhez. Attól kezdve egy kicsit jobban éreztem magam.

Elmentem a Práter utcába is, ezzel kellett volna kezdenem. De ott történt valami, amiért még ma is szégyellem magam. Györgyi ledobta a pongyoláját, és hanyatt vetette magát az ágyon. Nekem pedig még a lélegzetem is elakadt. A meztelen lány ott az ágyon, mi tagadás, megrémített.

Az INH-nak és a PAS-nak volt egy mellékhatása, amin csak nevettem, amikor említették az orvosok. Az impotencia. Ezt ott most el kellett magyaráznom Györgyinek. Azt hittem, hogy ezzel mindennek vége közöttünk. Nem ismertem még a lányokat.

– Te szegény! – suttogta barátnőm. És értésemre adta, hogy ő így is, vagy így még inkább (!) kitart mellettem és szeret.

Csendesen telt el a nap. Még az is eszembe jutott, hogy ki tudja (!), Györgyivel fogom leélni az életemet.

A Fürst Sándor garázsban felhívtak az emeletre. Most, hogy leszereltem – mondta a személyzetis –, gondoljak a jövőmre.

– Maga tanult ember, Gyuszikám! – tette hozzá. És hogy forgalmi tisztis iskolára javasol az autóbuszüzem. Arra, hogy inkább sofőr lennék, csak legyintett.

– Sofőr – mondta – akárki lehet.

Lágy őszi nap volt. Végigsétáltam a Hamzsabégi úton, amit csak Futó utcának neveztek a buszosok. Elöttem az élet! A Sas-hegy szikláit vörösre színezte a nap.

*

Hétfő volt, október huszonkettedike. És másnap, kedden, Budapesten kitört a forradalom. Hallottam persze én is, hogy valami tüntetést terveznek a hallgatók. De az ilyen híreket nem vettem komolyan. Végül is a kiváltságosok csemetéivel volt tele minden egyetem, és ezektől – úgy gondoltam – nem sok jót várhattak a többiek. Úgy tudtam, hogy az elnyomott tömegek csinálják a forradalmakat.

Különben is, nekem rendbe jött az életem. Ami pedig megváltoztathatatlan, azt minek bolygatni!

Még nem tudtam, milyen az, ha egy ember életébe beleköp a történelem.

Sokat gyalogoltam ezekben a napokban. A főváros bevonta a buszokat és a villamosokat, közlekedni csak gyalogszerrel lehetett. Elmúlt három nap is, mire bejutottam Györgyihez.

A csatatérre: itt jöttek be a városba az oroszok, a felkelők itt lötték ki a tankokat. Szénné égett katonák heverték a páncélosok körül, a barikádokon cigarettázva üldögéltek a győztesek.

A Práter utca sarka belövést kapott, Györgyiék szobája feketén ásitott. Visszarohantam a mozihoz, ahol a felkelők békésen falatoztak a romokon. A koronaórt vettem észre először. Puska volt átvetve a vállán, davajgitár: régi, világháborús darab.

– Na, mi van? – kérdezte, miközben szelte a szalonnát. Még csak nem is csodálkozott.

– Hol a lány? – kérdeztem.

– A lány? – elvigyorodott, és a bicskával valahová hátrafelé mutatott.

A moziban kócos suhancok tisztogatták a gitárokat.

– A sánta? – kérdezték. Györgyi bicegett, mióta eltörte a lábát. De útbaigazítani egyikük se tudott.

Bementem, emlékszem, egy iskolába is, ahol levesfélék főztek pufajkás asszonyok. Már elmúlt dél, amikor a nagymama eszembe jutott. Visszamentem a 78. elé, de a házmasterlakás is üresen, kibelevés ásitott.

A Körúton, egy üzletben, mésszel lelocsolva, glédában feküdtek az áldozatok.

– Kit keres? – kérdezte tőlem egy fegyveres. – Nem! – rázta a fejét. – Civil áldozatok nincsenek.

Késő éjjel lett, mire hazaértem. Statárium volt, kijárási tilalom. Senki se járt a koromsötét utakon. Vízet melegítettem a kályhán, kiáztattam vérző, hólyagos lábaimat.

Másnap burgonyát osztogattak a Hamzsabégi úton. Abbamaradt a lövöldözés, a városból eltűntek az oroszok. Úgy hittem, valóra vált a lehetetlen, hogy: győzött a forradalom.

A Corvin-közben most már a koronaórt se találtam.

– A beszédközpont? – kérdezték. – Él! – De útbaigazítani senki se tudott.

A Rákóczi téren sírokat ástak. A felkelők eltemették a halottaikat. Járkáltam körbe-körbe, mint a halálraítélt. Bementem a csarnokba is, kérdeztem a fosztogatókat, de a bicegő lányról senki se tudott.

A hídon felvett egy szolgálati járat. Észrevették az egyenruhám: a buszosok összetartanak. Budán csend volt és nyugalom. Azt beszéltek, hogy másnap beindul a közlekedés. Győztünk. Kivonultak az oroszok. Halottak napja volt, ma is érzem a krizantémillatot.

Azután a némaság kárpitja hirtelen felszakadt. Az oroszok visszajöttek, megint tankok dübörögtek az utakon. Én pedig Bécsben, Ausztriában találtam magam.

*

Most meg újra itt, az Üllői úton. Az aluljáróból már hazament az öreg zenész. A Corvin negyedet átépítették. A 78.-ban pedig senki se tudja, hogy a Németh nevű család hol lakott.

Canaletto: Capriccio klasszikus romokkal, 1730

Ülök ebben a borzóban, a Kilián mögött. *Elpattan a húr...* Megpróbálom végiggondolni az életemet.

Először a lágerből írtam. Párizsból is megküldtem a címemet. Két példányban, de válasz innen sem érkezett. Kölnből tudattam, hogy autógyárban dolgozom, Dijonból, hogy a pályaudvart építem. Egyre távolabbról. A trópusról már nem írtam meg a címemet.

Ott, Délen történt valami, ami értésemre adta, hogy nekem odaát, a régi életemben nincs több keresnivalóm. Aznap cirkuszba vittem a gyerekeimet, fel sem figyeltem, hogy két magyar is szerepelt a műsoron. Még a porondon sem ismertem fel Mártit, az artistolányból lett kis kalauznőt, akivel együtt magoltuk az átszállóhelyeket.

Már kifelé lépegettünk a tömegben, emlékszem, kézen fogva vezettem a két gyereket, amikor a cirnos szemű lány hirtelen ott állt szemben velem. Ráismertünk egymásra, alig tíz éve Márti még nekem hányta a cigánykereket. Most mégis némán, szótlanul hagytam, hogy továbbsodorjon a tömeg. Ott, az artista bejárónál a régi életemnek egy csapásra vége lett.

Hátra volt még negyven év. Negyven év sivatag. Haza nem kerültem, csak most. Betegen, öregen. És főleg: későn. A szüleim már nem éltek, senki se várt rám négy évtizedet. És hát elmentek mind a barátok, átépült a város, fel sem ismerem a régi helyeket.

A Kedves helyén üvegépület áll, „kiadó”, hirdetik az ablakokra festett fehér szövegek. A Váci utcából sétálóutca lett. Nehéz még elképzelni is, hogy valaha buszok száguldoztak ezen a szűk szerpentinben.

Angéla lelkemnek már csak a lánya él. Egy félkarú asszony, a Kacsza utca hétben, a börtön épülete mögött.

– Mit akar? – kérdezte ellenségesen. Be sem engedett.

A Hamzsabégi úton még áll a garázs, de a Futó utcán nem fut senki sem. Az új, csuklós buszokon pedig már kalauzok sincsenek. A sofőrök öreg, hetvenéves emberek. Lehet, hogy itt ülnék én is, egy ilyen üvegalitkában forgatnám a kormánykereket. Nézegetem ezt a másikat, elpuskázott életemet.

Soós Tibi, a zongorista az egyetlen, akit megtaláltam. A régi helyén, egy kávéházban, a zongora mögött.

– Emlékszel? – kérdeztem. – A Darling! A Soós-Fehér duó!

– Persze! – felelte.

De hát elmúlt már ő is nyolcvanéves. Rám ő sem emlékezhetett.

*

És hát a Nagykörút. Egyszer megálltam a 78. előtt, de becsengetni akkor se mertem. Különben se lett volna hová: a kapu alatt nem találtam ismerős nevet.

Azután ez a megdöbbenő, fájdalmas eset. A Moszkva téren, a 61-esen. Már nem emlékszem, hová mentem. Kezelésre, valószínűleg. A három asszony a Délinél szállt fel, és – talán mert nem volt ülőhely – kint állt meg a peronon.

Arra figyeltem fel, hogy milyen rikácsolva nevettek. Mentünk a Moszkva tér felé, ők kint, én beljebb, a kocsiban. És akkor mintha arcul ütöttek volna: az egyik nagy, vörös hajú nőben ráismertem Györgyre. Rám nézett ő is egy pillanatra, de aztán elkapta rólam a szemét, és tovább nevetett. Eladók lehettek, valami áruházból, záróra után. Vagy csak kukázók? Nagy cekkerben cipelték az üvegeket.

Nekem hátat fordítottak. A Vérmező sarkán, Kun Béla mögött sokáig állt a villamos, de ők csak nevettek tovább. Fűlértőn, visongva, úgy, ahogy józan állapotban nem szoktak nevetni az emberek.

Fel kellett volna állnom, meg kellett volna szólítanom őket. Én azonban teljesen megzavarodtam. Múltak a percek, a Moszkva téren pedig a három nő leszállt.

Hogy ő volt-e valóban? Ha lett volna kétségem, eloszlott. Mert a vörös hajú nő húzta a lábát. A téren hosszú sorban álltak a hajléktalanok, a Vöröskereszt vacsorát osztogatott. Ő pedig bicegve, sántikálva tünt el a *homeless*ek mögött.

Hát csak így. Egy ideig még visszajártam, fel-le utaztam záróra után a 61-esen. De hiába: soha többé nem láttam az asszonyt, akivel egyszer el akartam kezdeni az életet.

Múlnak az évek. A régi időkről ma már csak álmodom. A fiaim képét még itt őrzöm az asztalomon. A leggyakrabban azonban a régi házunk jut eszembe. Apám és anyám szépek, fiatalok. Tavasz van, virágoznak a mandulafák. Sétálunk fenn, a hegyen.

A nők? A lányok? A bundabugyiban táncoló bakfisok? Ne nevetess! Nem többször, mint Angéla lelkem, a féldeci kevert, vagy Viktor, a zokogó ludovikás fűszeres.

Ez lett volna, ennyi lett volna az élet? Györgyi mosolygó lányka ma is az emlékezetemben. Apró gödröcske van az arcán, amikor rám nevet. Én pedig utazom tovább a 61-esen. Viszem a kéziratokat Évi-kehez. A nővérkéhez, aki legépeli a szövegeimet.